

GLOBÁLNÍ NEROVNOST JAKO GLOBÁLNÍ BEZPEČNOSTNÍ HROZBA**

GLOBAL INEQUALITY AS A GLOBAL SECURITY THREAT

Miloš BALABÁN*

Abstrakt

Jednou z významných globálních bezpečnostních hrozeb se v první dekádě 21. století stále více stává hrozba globální nerovnosti. O globální nerovnosti nejvíce vypovídá fakt, že v současné době žijí pod hranicí chudoby a absolutní chudoby 3 miliardy lidí. V perspektivě roku 2015 dojde sice k poklesu tohoto počtu na 2,6 miliardy, nicméně stále to bude představovat v poměru k počtu obyvatel Země velmi vysoké číslo. Sociální a ekonomické zaostávání velkých oblastí a regionů především v rozvojovém světě generuje nejen regionální, ale potenciálně i globální bezpečnostní nestabilitu. Velmi výraznou bezpečnostní hrozbu v tomto směru představuje především masová neřízená migrace. Může to mít vážné důsledky i pro bezpečnost Evropské unie, která je již nyní cílem této migrace především ze zemí Subsaharské Afriky, a potenciálně tomu tak může být i z oblastí Blízkého východu. Sociální nerovnost vytváří i zcela nové bezpečnostní hrozby. Příkladem může být vznik tzv. „velkoměst v úpadku“ (failed cities), především v Africe, Asii a Latinské Americe. Snížení míry globální nerovnosti jako globální bezpečnostní hrozby vyžaduje ze strany Západu realizaci vzájemně provázaných politických a ekonomických opatření, což se v první řadě týká účinné humanitární a rozvojové pomoci.

Abstract

In the first decade of the 21st century global inequality is becoming an ever more serious global security threat. The most telling fact in this respect is the 3 billion people living below the poverty threshold and in absolute poverty. True, by 2015 this number should decline to 2.6 billion, but even so it will still be a very high proportion of the world's total population. The fact that large areas and regions, mostly of the developing world, are lagging behind in social and economic progress generates not only regional, but potentially also global security instability. Uncontrolled mass migration is a particularly serious threat in this respect. Global inequality can have serious consequences even for the security of the European Union, which is an important destination for migrants especially from Sub-Saharan Africa and potentially also from the Middle East. Social inequality generates even completely new security challenges. One example of this are the "failed cities", mostly an African, Asian and Latin American phenomenon. In order to reduce global inequality as a global security challenge the West will have to implement a set of integrated political and economic measures, which will consist first and foremost in the provision of effective humanitarian and development aid.

Klíčová slova

Společenská nerovnost, chudoba, nelegální migrace, velkoměsta v úpadku, Evropská unie, Subsaharská Afrika, Blízký východ, rozvojová pomoc.

Keywords

Social inequality, poverty, illegal migration, failed cities, European Union, Sub-Saharan Africa, Middle East, development aid.

* E-mail: balaban@fsv.cuni.cz

** Tato studie vznikla jako součást výzkumného úkolu Fakulty sociálních věd UK Praha „Rozvoj české společnosti v EU: výzvy a rizika“ (MSM0021620841).

***

ÚVOD

Globální nerovnost více než co jiného ilustruje paradoxy současného globalizujícího se světa, ve kterém má na jedné straně dojít k růstu světové ekonomiky v roce 2020 ve srovnání s rokem 2000 o 80 %¹, na druhé straně se tento růst prakticky vůbec nedotkne třetiny světové populace. To se vztahuje zejména k Subsaharské Africe, kde v podstatě všechny ekonomické ukazatele indikují v budoucích dvou dekádách ekonomickou stagnaci. Podobný vývoj se ovšem týká i některých regionů a států v Asii, na Blízkém východě a v Latinské Americe.

O existující globální nerovnosti vypovídá řada faktů, ekonomických a demografických údajů, jejichž interpretace vede k jednoznačnému závěru, že trendem příštích dvou dekád bude další prohlubování nerovnosti mezi „vítězi“ (winners) a „poraženými“ (losers) současného světa. Netýká se to přitom pouze států nebo geografických oblastí, ale i vzrůstající nerovnosti uvnitř států samotných. Zmíněný trend bude přitom vytvářet celou řadu bezpečnostních hrozeb, mezi nimiž na prvním místě stojí hrozba masové a neřízené migrace mezi státy a regiony.

GLOBÁLNÍ CHUDOBA A JEJÍ DOPADY

Zcela zásadním problémem je především existence globální chudoby. Základním ukazatelem pro měření je v této souvislosti definice Světové banky, která používá jako hranici chudoby denní příjem (resp. denní výdaje) ve výši 2 USD na osobu. Příjem 1 USD na den se považuje za extrémní chudobu.² **Podle dokumentu Světové banky o globálních ekonomických perspektivách z roku 2006 žilo v roce 2002 celkem pod hranicí chudoby a absolutní chudoby 3,622 miliardy obyvatel.** Z geografického hlediska se nejchudší populace soustřeďuje v Subsaharské Africe (46,4 %), jižní Asii (31,3 %) a ve východní Asii a tichomořském regionu (14,9 %).³ Problém chudoby, i když v nesrovnatelně menších objemech populace, je negativním jevem i v Evropě a ve střední Asii.⁴

V případě chudoby nejde pouze o mizivý příjem, který může jen s velkými obtížemi zajistit prostou životní reprodukci, ale i o další negativní faktory, kterými jsou nedostupnost čisté pitné vody (1,1 miliardy lidí) a nedostupnost základní zdravotní péče (2,4 miliardy lidí). V konfrontaci s blahobytným konzumním životem na Západě jsou pak o to více zarážející údaje o tom, že hlad a chudoba si denně vyžádají 25 tisíc životů a každých pět vteřin zemře hladu jedno dítě. Hlad a podvýživa jsou tak větším zdravotním rizikem než AIDS, malárie a tuberkulóza dohromady.⁵

Reakcí na nebezpečnost globální chudoby, bezesporu ohrožující politickou, sociální, ekonomickou a bezpečnostní stabilitu světa, bylo přijetí tzv. **Rozvojových cílů tisíciletí** (Millennium Development Goals – MDG) Organizací spojených národů v roce 2001.

Tabulka 1: Rozvojové cíle tisíciletí přijaté OSN

<p>1. cíl: Odstranit extrémní chudobu a hlad</p> <p>1. úkol: Do roku 2015 snížit na polovinu počet lidí, kteří žijí z příjmu nižšího než 1 USD na den</p> <p>2. úkol: Do roku 2015 snížit na polovinu počet lidí, kteří trpí hladem</p>
<p>2. cíl: Dosáhnout základního vzdělání pro všechny</p> <p>3. úkol: Do roku 2015 zajistit, aby mohly děti kdekoli na světě dokončit základní školu</p>
<p>3. cíl: Prosazovat rovnost pohlaví a posílit roli žen ve společnosti</p> <p>4. úkol: Do roku 2005 odstranit nepoměr pohlaví v základním a středním školství a do roku 2015 na všech úrovních vzdělávacího systému</p>
<p>4. cíl: Snížit dětskou úmrtnost</p>

<p>5. úkol: Do roku 2015 snížit o dvě třetiny úmrtnost dětí do věku pěti let</p>
<p>5. cíl: Zlepšit zdraví matek</p> <p>6. úkol: Do roku 2015 snížit o tři čtvrtiny míru mateřské úmrtnosti</p>
<p>6. cíl: Bojovat s HIV/AIDS, malárií a dalšími nemocemi</p> <p>7. úkol: Do roku 2015 zastavit a zvrátit šíření HIV/AIDS</p> <p>8. úkol: Do roku 2015 zastavit a zvrátit šíření malárie a dalších závažných onemocnění</p>
<p>7. cíl: Zajistit udržitelný stav životního prostředí</p> <p>9. úkol: Integrovat principy udržitelného rozvoje do politiky a programů jednotlivých států a zabránit ztrátám přírodních zdrojů</p> <p>10. úkol: Do roku 2015 snížit na polovinu počet lidí bez dlouhodobě udržitelného přístupu k nezávadné pitné vodě a základní hygieně</p> <p>11. úkol: Do roku 2020 dosáhnout výrazného zvýšení kvality života minimálně 100 milionů obyvatel příměstských chudinských čtvrtí (slumů)</p>
<p>8. cíl: Budovat světové partnerství pro rozvoj</p> <p>12. úkol: Dále rozvíjet obchodní a finanční systém založený na jasných pravidlech, předvídatelnosti a absenci diskriminace (včetně závazku usilovat o dobré vládnutí, rozvoj a snižování chudoby, a to na národní i mezinárodní úrovni)</p> <p>13. úkol: Řešit specifické potřeby nejméně rozvinutých zemí (přístup na trh pro vývoz z těchto zemí bez zatížení cly a dovozními kvótami, odpuštění dluhů pro nejvíce zadlužené země a zrušení oficiálního bilaterálního dluhu, štedřejší poskytování oficiální rozvojové pomoci zemím, které se zavázaly ke snížení chudoby)</p> <p>14. úkol: Řešit specifické potřeby vnitrozemských států a malých ostrovních rozvojových států</p> <p>15. úkol: Komplexně řešit problém zadlužení rozvojových zemí prostřednictvím národních a mezinárodních opatření s cílem zajistit dlouhodobou udržitelnost dluhu u zadlužených zemí</p> <p>16. úkol: Ve spolupráci s rozvojovými zeměmi vytvořit a realizovat strategie směřující k zajištění slušné a produktivní práce pro mladé lidi</p> <p>17. úkol: Ve spolupráci s farmaceutickými firmami poskytovat přístup k dostupným základním lékům v rozvojových zemích</p> <p>18. úkol: Ve spolupráci se soukromým sektorem zpřístupnit rozvojovým zemím výhody nových technologií, především v informační a komunikační oblasti</p>

Zdroj: UN Millenium Development Goals. Dostupné na WWW:
<<http://www.un.org/millenniumgoals/goals.html>>.

OSN používá pro kontrolu plnění MDG údaje z roku 1990. Cíle se s velkou pravděpodobností nepodaří splnit. Indikátorem je především další prohloubení rozdílů mezi dvaceti nejbohatšími a nejchudšími státy světa⁶ a další růst absolutní chudoby v Subsaharské Africe. Přesto došlo k určitým pozitivním posunům. Dokument Světové banky o globálních ekonomických perspektivách z roku 2006 konstatuje, že omezení chudoby o 50 % ve srovnání s rokem 1990 se již téměř podařilo dosáhnout ve východní Asii (např. v případě Číny se jedná o pokles obyvatel žijících za 1 USD denně z 375 milionů v roce 1990 na 180 milionů v roce 2002 s předpokladem, že těchto obyvatel bude v roce 2015 „pouhých“ 11 milionů). Částečný posun k lepšímu je možné zaznamenat v Latinské Americe. **Přesto se počítá s tím, že ve světě bude žít v roce 2015 v podmínkách chudoby, resp. extrémní chudoby celkem 2,610 miliardy obyvatel.**⁷

Dostat se z „pasti“ chudoby a tím i globální nerovnosti je pro velkou většinu zemí velmi obtížné a v řadě případů téměř nemožné. Kumuluje se zde řada faktorů: špatné vládnutí spojené s korupcí, zaostalá a rozvrácená ekonomika včetně zemědělství, jež není schopno zajistit výživu obyvatel,⁸ hospodářská izolace a s tím spojená velmi špatná dopravní a komunikační infrastruktura,

rozšíření nemocí, které mají pandemický charakter (příkladem je v tomto ohledu epidemie AIDS⁹), přetrvávající negramotnost a v neposlední řadě bezpečnostní nestabilita provázená lokálními válkami a etnickými konflikty.¹⁰ K těmto faktorům navíc výrazně přispívá neřízený populační růst, který bude velmi vysoký v nejzaostalejších regionech světa. Příkladem může být právě Subsaharská Afrika, kde se očekává růst populace do roku 2025 o 43 % (ze současných 731,5 milionů na 1,04 miliardy). Výrazný demografický růst bude možné zaznamenat i v bezprostředním okolí Evropy – na Blízkém a Středním východě a v severní Africe, kde vzroste počet obyvatel o 36 % a v oblasti bude žít 441 milionů obyvatel.¹¹

FENOMÉN „ZHROUCENÝCH“ VELKOMĚST

Nárůst populace bude spojen i s vysokou mírou koncentrace obyvatelstva do městských aglomerací. Počet lidí žijících v rozvojových zemích ve městech se zvýší z nynějších 2,2 miliardy osob na 3,9 miliardy v roce 2030. Celkem 15 z 22 „megaměst“ (města s více než 10 miliony obyvatel) se bude nacházet v rozvojových zemích.¹² Rozsáhlá urbanizace v rozvojových zemích již nyní v převážné většině není a s velkou pravděpodobností ani nebude řízeným procesem, což je dáno absencí kvalifikovaného řízení a správy. Tím není možné zajistit odpovídající chod ekonomické, sociální a dopravní infrastruktury, plánování a rozvoje. Městské aglomerace jsou často budovány i v rizikových teritoriích, která jsou vystavována přírodním katastrofám – zemětřesením, zátopám nebo tropickým bouřím,¹³ jež si často vyžádají značné oběti na životech. Především v megaměstech také dochází k obrovskému nárůstu tzv. společenské zranitelnosti (social vulnerability), která je spojena s vysokou mírou sociálního vyloučení. Jeho základním ukazatelem je, že velká většina jejich obyvatel žije ve slumech.¹⁴ Megaměsta jsou také zdrojem obrovské míry znečištění životního prostředí, a proto i místem pro vznik a šíření nebezpečných nemocí, které mohou přerůst i v epidemie a pandemie. Riziková je i vysoká míra násilné a hospodářské kriminality často řízené skupinami organizovaného zločinu. Nepřehlednost megaměst z nich dělá přirozenou základnu pro skupiny mezinárodního organizovaného zločinu a mezinárodního terorismu. Kumulace uvedených negativních trendů tak může i v blízké perspektivě vyústit v to, že vedle „států v úpadku“ (failed states) budou existovat jako výrazný zdroj bezpečnostní nestability i „velkoměsta v úpadku“ (failed cities).

NEBEZPEČÍ MASOVÉ NEŘÍZENÉ MIGRACE

Všechny faktory globální nerovnosti a chudoby vytváří podmínky pro vznik masové neřízené migrace z teritorií, která neposkytují lidem zde žijícím perspektivu důstojnějšího a bezpečnějšího života. Masové vlny migrace mohou být vyvolány řadou podnětů jako lokální a regionální ozbrojené konflikty, ekonomická zaostalost států, selhávající státní systémy, útlak ze strany státního aparátu nebo většinových skupin populace na základě etnické, náboženské nebo politické příslušnosti menšin, dále chudoba, degradované životní prostředí, nedostatek vody, potravin a přelidněnost.¹⁵

V případě Evropy budou hlavními zdroji migrace pro relativní geografickou blízkost především Subsaharská Afrika, Blízký a Střední východ a severní Afrika. Její dopady se nejmarkantněji v první fázi projeví především v jižní Evropě, přičemž je třeba brát v úvahu, že již nyní v zemích EU žije z těchto oblastí několik milionů imigrantů.¹⁶ V jižní Evropě vyvolává v této souvislosti vážné obavy situace především v neevropských středomořských zemích. Podle expertní studie španělského Ministerstva obrany je zde polovina populace mladší 25 let a kvalifikované výpočty počítají s tím, že počet lidí v zaměstnaneckém věku bude stoupat každoročně o 4,2 miliony ročně do roku 2010.¹⁷ Budou-li ovšem tito mladí lidé sociálně frustrováni neuspokojivou společenskou a ekonomickou situací ve svých zemích, kterým vládnou

převážně autokratické režimy, mohou s velkou pravděpodobností zvolit možnost migrace do Evropy. Důsledky masových migračních vln mohou být přitom spojeny s řadou rizik: ohrožením společenského pořádku, sociální soudržnosti a veřejné bezpečnosti. Tyto trendy je přitom možné v souvislosti s nelegální migrací zaznamenat v Evropě, především její západní a jižní části, již dnes.

PARADOXY PŘÍSTUPU ZÁPADU KE SNIŽOVÁNÍ GLOBALNÍ NEROVNOSTI

I z tohoto důvodu je důležité, aby Západ reflektoval potřebu efektivního boje s globální nerovností v nejširších politických a ekonomických souvislostech. Jedním z nástrojů tohoto boje je rozvojová pomoc, kde je Evropská unie nepopíratelným světovým hegemonem. V roce 2005 přispěla Evropa jako celek na rozvojovou spolupráci 45 miliardami eur, což je více než polovina celkové světové pomoci, a podporuje celkem 144 zemí.¹⁸ Podíl jednotlivých členských států EU na rozvojové pomoci je ale značně rozdílný – doporučení OSN, aby každá rozvinutá země přispívala 0,7 % svého hrubého národního důchodu (HND), splňují pouze Dánsko (0,85 %), Lucembursko (0,83 %), Švédsko (0,78 %) a Nizozemsko (0,73 %). Absolutně nejvyšším přispěvatelem rozvojové pomoci je Norsko (0,87 %). Nejvyspělejší stát světa – Spojené státy americké – se podílí pouhými 0,12 %, což je o pouhou desetinu méně než Česká republika.¹⁹

Problémem politiky Západu při eliminaci globální nerovnosti výraznějším než nedostatečná míra rozvojové pomoci některých zemí je ale spíše skutečnost, že není ochoten zcela liberalizovat svůj trh vůči rozvojovým zemím. Jde např. o celní bariéry, které jsou uplatňovány především proti zemědělským produktům, jež mnohdy představují jediný artikl, který jsou schopny rozvojové země vyvážet.²⁰ Podobným způsobem poškozují rozvojové země vysoké subvence. Tyto subvence jsou tak vysoké (311 miliard dolarů v roce 2001), že ovlivňují světové ceny zemědělských produktů a to rozvojové země znevýhodňuje, neboť si takové subvence nemohou dovolit.²¹ Obchodní omezení tak rozvojové země stojí ročně 100 miliard dolarů, což je v podstatě dvakrát více než rozvojová pomoc EU. Rozvojové země jsou také často konfrontovány s diskutabilní politikou Světové banky a Mezinárodního měnového fondu. Konkrétně jde o to, že je nutí otevřít trhy tam, kde je rozvinuté země drží zavřené, zvyšovat úrokovou míru tam, kde by ji rozvinuté země snižovaly, a snižovat deficit státního rozpočtu v situacích, kdy by ho rozvinuté země naopak zvyšovaly.²² Světová banka i Mezinárodní měnový fond takéablokovaly úsilí afrických zemí o realizaci strategie, jejíž východiska byla obsažena v tzv. „Lagos Plan of Action“ z roku 1980²³, která by vedla k omezení nadměrného využívání lidských a přírodních zdrojů kontinentu. Jejich součástí mělo být i posilování potravinové soběstačnosti a vnitroafrického trhu se zemědělskými produkty. Světová banka a Mezinárodní měnový fond naopak přinutily africké vlády, aby se vzdaly možností na ovlivňování trhu, což mělo za následek další prohloubení závislosti na dovozech potravin.²⁴

Západ se také na jedné straně brání nelegální migraci, ale na straně druhé podporuje „únik mozků“, tedy transfer vysokoškolsky vzdělaných odborníků z rozvojových zemí. Tento transfer je značný a rozvojové země velmi poškozují. Lékaři, inženýři, vědci, manažeři a další odborníci zde chybí k tomu, aby pomáhali vytvářet systém fungující společnosti založené na principech dobrého vládnutí, která by se dokázala postupně dostávat z již zmíněné „pasti chudoby“.²⁵

ZÁVĚR

Paradoxy západního přístupu k omezování, resp. snižování míry globální nerovnosti ukazují možná více než co jiného, nakolik je svým způsobem riziko její existence stále podceňováno. Jejich průvodní jevy ale mohou dále generovat společenskou, sociální a bezpečnostní nestabilitu nejen v regionech dotčených nejvíce globální nerovností. Hrozbou je i růst napětí mezi civilizačními

okruhy, které se ostatně v jisté míře projevuje dnes i v Evropě. V krajním případě se dokonce nedá vyloučit, že přetrvávající globální nerovnost může přispět k posílení nejen „antikapitalistických ideologií spojených s náboženskými, anarchistickými nebo nihilistickými hnutími, ale také k populismu (což je v Evropě již zřejmé) a oživení marxismu“.²⁶ Je to možná skutečně krajní varianta vývoje, nicméně potenciál pro takový vývoj zde existuje a v politických rozhodnutích týkajících se zajištění udržitelného rozvoje a v této souvislosti boje s globální nerovností by měl být brán v úvahu.

POZNÁMKY

¹ Mapping the Global Future [online]. Report of the National Intelligence Council's 2020 Project (2004), s. 29.

² Tomáš Lindner a Michal Strnad v článku „Světová banka a vývoj jejích strategií v boji proti chudobě (Mezinárodní vztahy č. 2/2006, s. 121) v této souvislosti uvádějí, že „banka si pod palbou kritiky uvědomila, že jednoduše kvantifikovatelná kritéria zdaleka nemohou obsáhnout celou problematiku. Proto do své metodiky zahrнула další indikátory, které měly operacionalizovat obtížně měřitelné proměnné, jakými jsou zdraví, střední délka života, dětská úmrtnost do pěti let života, gramotnost, a přístup k veřejným statkům (jako například k pitné vodě). Ve snaze dále zpřesnit měření chudoby SB připojila ve své zprávě z roku 2000/2001 další kritéria – náchylnost k rizikům (riskability) a zranitelnost (nakedness)“. Blíže k problematice globální chudoby, resp. možnostem jejich překonávání viz též publikace George Lodge a Craiga Wilsona „*A Corporate Solution to Global Poverty: How Multinationals Can Help the Poor and Invigorate Their Own Legitimacy*“, Princeton University Press, 2006 a Paula Polaka „*Out of Poverty*“, Berret-Koehler Publishers, 2008.

³ Viz Global Economic Prospects. Overview and Global Outlook 2006 [online], s. 9.

⁴ Dokument Světové banky uvádí, že počet obyvatel, kteří žijí v těchto regionech pod hranicí chudoby, dosáhl v roce 2002 celkem 16,1 % obyvatel s perspektivou snížení tohoto počtu do roku 2015 na úroveň 8,2 %. V případě extrémní chudoby se pod její hranici nacházelo v roce 2002 celkem 3,6 % obyvatel s perspektivou snížení tohoto počtu do roku 2015 na úroveň 0,4 % (viz Global Economic Prospects. Overview and Global Outlook 2006 [online], s. 9.

⁵ Viz UN bulletin, č.4/2007.

⁶ Dalším z indikátorů může být také jeden z údajů o redistribuci světového bohatství: 25 zemí se podílí 80 % na světovém obchodu proti 56 zemím, jejichž podíl dosahuje 0,01 %.

⁷ Global Economic Prospects. Overview and Global Outlook 2006 [online], s. 9.

⁸ V Africe se produkuje podle Institutu země Kolumbijské univerzity v New Yorku v průměru pouze 1118 kg pšenice na hektar.

⁹ Z celkového počtu 42 milionů lidí nakažených ve světě HIV/AIDS je 39 milionů z rozvojového světa. Ve 23 zemích Subsaharské Afriky je přitom nakaženo 5 % populace.

¹⁰ V letech 1990–2001 došlo k 57 hlavním ozbrojeným konfliktům ve 45 regionech světa s tím, že nejvíce byla zasažena Subsaharská Afrika. Zřejmě nejkrvavějším konfliktem byla v roce 1994 občanská válka ve Rwandě, spojená s genocidou, která si vyžádala asi 800 000 obětí.

¹¹ Viz Long Term Vision, Strand One, Global Context study for an initial ESDP Long Term Vision (LTV) (2006): European Union Institute for Security Studies, s. 7–8.

¹² V roce 2015 bude mezi 10 největšími městy světa 8 z rozvojových zemí: 1. Tokio (Japonsko) 36,2 milionu, 2. **Bombaj (Indie) 22,6**, 3. **Dillí (Indie) 20,9**, 4. **Mexico City (Mexiko) 20,6**, 5. **Sao Paulo (Brazílie) 19,9**, 6. New York (USA) 19,7, 7. **Dháka (Bangladéš) 17,9**, 8. **Djakarta (Indonésie) 17,4**, 9. **Lagos (Nigérie) 17,0**, 10. **Kalkata (Indie) 16,8**.

¹³ Např. v jihovýchodní Asii se 65 % měst s více než 2,5 miliony obyvatel nachází v pobřežních oblastech, v Latinské Americe a Karibiku 57 ze 77 největších měst leží na pobřeží moře.

¹⁴ Ve slumech žije ve světě 1 miliarda lidí, tj. jedna šestina světové populace, přičemž z 90 % v rozvojových zemích. Viz State of world population 2007 [online]. United Nations Population Fund, 2007 [cit. 2008-02-15]. Dostupný z WWW: <http://www.unfpa.org/swp/2007/presskit/pdf/sowp2007_eng.pdf>, s.16.

¹⁵ Blíže viz Mašková M., Stejskal J. (2006). Demografický vývoj. In Studie pro oblast kritických infrastruktur v rámci projektu přípravy výzkumného centra pro EU, Ústav jaderného výzkumu Řež, a. s., s. 32.

V souvislosti s migrací je možné zaznamenat v dokumentu Světové banky o globálních ekonomických perspektivách z roku 2006 důležitý závěr: Peníze, které migranti posílají domů, jsou důležitým mimořádným zdrojem pro rodiny migrantů a pro rozvojové země. Jejich objem je více než dvakrát větší než výše mezinárodní pomoci. **Nicméně migrace nemůže být vnímána jako náhražka pro ekonomický rozvoj v zemi původu migrantů – rozvoj jednoznačně závisí na relevantní ekonomické politice** (zvýrazněno autorem – viz Global Economic Prospects. Overview and Global Outlook 2006 [online], s. vii).

¹⁶ Např. ze zemí Maghrebu (Maroko, Alžírsko, Tunisko, Libye) žije v EU pět milionů imigrantů.

¹⁷ Viz Strategic Panorama 2005/2006. Ministerio de Defensa. Spanish Institute for Strategic Studies. Real Instituto Elcano, s. 182.

¹⁸ Více než 50 % z celkové částky na rozvojovou pomoc je určeno Subsaharské Africe. Největšími příjemci rozvojové pomoci jsou Demokratická republika Kongo (1,1 miliardy USD), Tanzanie (929 milionů USD), Angola (909 milionů USD) Afghánistán (793 milionů USD) a Nikaragua (778 milionů USD).

¹⁹ Podle údajů OECD a EU Donor Atlas (2004). Dle doporučení EU by nové členské země měly do roku 2010 poskytovat na rozvojovou spolupráci 0,17 % HND.

²⁰ Příkladem je v tomto ohledu 140% tarif uvalený na dovoz cukru do EU. Díky tomu např. Mosambik, kde tři čtvrtiny populace zabývající se zemědělstvím žije v extrémní chudobě, ztratil možnost vydělat si 108 milionů eur v roce 2004. To představuje skoro tři čtvrtiny rozvojové pomoci, kterou EU Mosambiku poskytuje (130 milionů eur). Dalším příkladem jsou americké dotace pěstitelům bavlny – 25 tisíc těchto pěstitelů dostane od americké vlády roční dotaci ve výši 2 miliardy dolarů. Snížením ceny na světovém trhu přicházejí pěstitelé z rozvojového světa ročně o 350 milionů USD.

²¹ To přispívá k jednomu paradoxu: v EU dostává každá kráva podporu 2,2 dolaru na den, což je více než příjem poloviny světové populace.

²² Viz Hönsch, M. (2006). Globální chudoba a hlavní příčiny jej pretrvávání, Mezinárodní vztahy č.2/2002, s. 84. Na druhé straně je nutné zmínit se o tom, že aktuální vývoj na světovém potravinovém trhu, kdy v posledních měsících dochází ke zvyšování cen zemědělských komodit, vede některé rozvojové země k omezování jejich exportu. Týká se to např. rýže, kde k restriktivním opatřením přistoupily i její velcí producenti Vietnam a Indie, Blíže o této problematice mj. např. v článku „Cereal offenders“ v týdeníku The Economist z 27. 3. 2008 (http://www.economist.com/finance/displaystory.cfm?story_id=10926502).

²³ Viz <http://www.uneca.org/itca/ariportal/docs/lagos_plan.pdf>.

²⁴ Podrobněji viz Gedlu, M., (2007): Ziskovost hladu nejen v africkém kontextu, Mezinárodní politika č.5/2007, s. 39–41.

²⁵ M. Hönsch např. ve své studii cituje Davida H. Shinna z jeho článku „Zastavení úniku mozků v Etiopii“, který uvádí, že v USA pracuje více afrických vědců a inženýrů než v samotné Africe (s. 88).

²⁶ Viz Prognostická studie britského ministerstva obrany „The DCDC Global Strategic Trends Programme 2007 – 2036“ [online], s. 3.

LITERATURA

- [1] BALABÁN, Miloš. Perspektivy, tendence a hlavní aktéři vývoje bezpečnostní situace ve světě do roku 2020. In sborník *Bezpečnostní budoucnost České republiky. Otázky, výzvy, problémy*. Praha: Ministerstvo obrany České republiky – Agentura vojenských informací a služeb, 2005. s. 7–33.
- [2] BALABÁN, Miloš. Hlavní problémy zajištění bezpečnosti Evropské unie v dlouhodobém horizontu. *Vojenské rozhledy*, 2007, roč. 16 (48), č. 2, s. 3–11.
- [3] *Bezpečnostní budoucnost České republiky: Otázky, výzvy, problémy* [online]. Editor Miloš Balabán. Praha: Ministerstvo obrany ČR – Agentura vojenských informací a služeb, 2005 [cit. 2008-02-15]. 199 s. Dostupný z WWW: <http://ceses.cuni.cz/CESES-69-version1-sbornik_bb.pdf>.
- [4] *Future Security Environment, Draft 1. 3.–Symposium FSE-04 Apr. 2006*. 85 s.

- [5] *Global Economic Prospects. Overview and Global Outlook 2006* [online]. Washington D. C.: The International Bank for Reconstruction and Development/The World Bank, 2006 [cit. 2008-02-15]. 45 s. Dostupný z WWW: <<http://siteresources.worldbank.org/INTGEP2006/Resources/summary.pdf>>.
- [6] HÖNSCH, Michal. Globálna chudoba a hlavné príčiny jej pretrvávania. *Mezinárodní vztahy*, 2006, roč. 41, č. 2, s. 71–95.
- [7] LINDNER, T, STRNAD, M. Světová banka a vývoj jejích strategií v boji proti chudobě. *Mezinárodní vztahy*, 2006, roč. 41, č. 2, s. 120–142.
- [8] *Long Term Vision, Strand One, Global Context study for an initial ESDP Long Term Vision (LTV)*. Paris: European Union Institute for Security Studies, 2006. 42 stran.
- [9] *Mapping the Global Future* [online]. Report of the National Intelligence Council's 2020 Project, 2004 [cit. 2008-02-15]. 120 s. Dostupný z WWW: <http://www.cia.gov/nic/NIC_globaltrend2020.html>.
- [10] MAŠKOVÁ, M., STEJSKAL, J. Demografický vývoj. In *Studie pro oblast kritických infrastruktur v rámci projektu přípravy výzkumného centra pro EU*. Řež: Ústav jaderného výzkumu, 2006. s. 27–36.
- [11] *National Security and the Threat of Climate Change* [online]. The CNA Corporation 2007 [cit. 2008-02-15]. 63 s. Dostupný z WWW: <<http://www.SecurityAndClimate.cna.org>>.
- [12] NOVÁČEK, P. Životní prostředí. In *Studie pro oblast kritických infrastruktur v rámci projektu přípravy výzkumného centra pro EU*. Řež: Ústav jaderného výzkumu, 2006. s. 15–26.
- [13] *Strategic Panorama 2005/2006*. Ministerio de Defensa. Spanish Institute for Strategic Studies. Real Instituto Elcano, 2006. 273 s.
- [14] *The DCDC Global Strategic Trends Programme 2007-2036* [online]. Ministry of Defence of United Kingdom 2007 [cit. 2008-02-15]. 88 s. Dostupný z WWW: <http://www.skilluminati.com/docs/DCDC_Global_Trends_2007-2036.pdf>.
- [15] *The New Global Puzzle: What World for the EU in 2025* [online]. Paris: European Union Institute for Security Studies, 2006 [cit. 2008-02-15]. 250 s. Dostupný z WWW: <<http://www.iss-eu.org/books/NGP.pdf>>.
- [16] *The Rise of the Multi-Polar World*. Accenture Policy and Corporate Affairs, 2007 [cit. 2008-02-15]. 32 s. Dostupný z WWW: <http://www.accenture.com/NR/rdonlyres/FDE9A8E7-6839-472B-8C9E-957DD6DF1B76/0/MultiPolar_World_final.pdf>.